

A Lengyel Rádió az 1956-os magyar forradalomról ^[1]

A szerző Lengyel Rádió és Televízió Archívumában nemrégiben bukkant rá az 1956-os magyar forradalommal kapcsolatos korabeli lengyel rádióműsorokra. A felvételek közül tizenkettőt őriztek meg, a többi a meglehetősen átgondolatlan, „lendületből” végrehajtott selejtezések áldozatává vált. A megmaradt anyagok között riportok, beszámolók, tudósítások és kommentárok egyaránt megtalálhatók, s ezek átfogó „hangos” képet adnak a lengyel nemzet szolidaritásáról, a magyarok iránti rokonszenvéről, segítségnyújtásáról a budapesti harcok eseményeiről, pusztításairól az 1956-os forradalom idején.

Bevezetés

Nagy örömmel töltött el, amikor kutatómunkám során a Lengyel Rádió és Televízió Archívumában nemrégiben rábukkantam az 1956-os magyar forradalommal kapcsolatos korabeli lengyel rádióműsorokra. A számos felvétel közül tizenkettőt őriztek meg az utókornak, a többi a meglehetősen átgondolatlan, „lendületből” végrehajtott selejtezések áldozatává vált. A megmaradt anyagok között riportok, beszámolók, tudósítások és kommentárok egyaránt megtalálhatók, s ezek átfogó „hangos” képet adnak a lengyelek érzelmeiről forradalmunk iránt, megerősítik, illetve kiegészítik ismereteinket.

Az utolsó felvétel időpontját tekintve kilóg a sorból, hiszen 1957 áprilisában készült, mégis úgy gondolom, hogy szervesen ide illik. Hűen tükrözi ugyanis a Władysław Gomułka nevével fémjelzett lengyel vezetés akkori tartózkodó magatartását Kádárral és az általa alkalmazott megtorló terrortal szemben, valamint jól érzékelhető, mennyire figyelembe vették a lengyel társadalom magyarok iránti rokonszenvét, s az ebből következő alapelvet: lehetőleg nem erőltetni a „magyarországi ellenforradalom”-konceptiót.

A tizenkét műsor közül tizenegyet teszek ehelyütt közzé. A tizenkettedik felvételt 1956. november végén élőben közvetítette a Lengyel Rádió „Vita az erkölcsről” (Dyskusja o moralności) címmel, száznegyven(!) percben, s ebben a Magyarországról frissiben visszatért lengyel újságírók egy csoportja - Hanna Adamiecka, Marian Bieliński, Zygmunt Rzeżuchowski, Leszek Kołodziejczyk és Krzysztof Wolicki - mondta el objektíven és az igazságnak megfelelően, hogyan élték át a forradalmat a Duna mentén. Beszámolójuk 1981-ben, a magyar forradalom huszonötödik évfordulója alkalmából megjelent nyomtatásban az akkor éppen „féllegális” lengyel második nyilvánosságban. Ez néhány év óta magyarul is hozzáférhető. A többi műsor szövege - sajátos stílusát megőrizve a fordításban is - most először kerül a magyar olvasó elé.

A rádióműsorok szövegeit Tischler János fordította.

Források

Az országból és a világból (Z kraju i ze świata), magazinműsor 1956. október 27.

Bemondó: A Magyar Vöröskereszt felhívása után, amelyben a magyarok vérszállítmányt kértek a sebesültek számára, tudósítónk, Zofia Jeżewska ellátogatott a varsói Hematológiai Intézetbe, ahol dr. Aleksander Majdával, a vérérdőszleg vezetőjével beszélgetett.

Jeżewska: - Doktor úr, mikor jutott el önhöz a Magyar Vöröskereszt felhívása?

Dr. Majda: - Tegnap dél körül.

Jeżewska: - És mikor lett kész a szállítmány?

Dr. Majda: - Másfél óra alatt állítottuk össze, úgyhogy két órával a felhívás után már el is lehetett küldeni, illetve a repülőgép elindulhatott.

Jeżewska: - Mennyi vért küldtek Budapestre?

Dr. Majda: - Az éppen rendelkezésünkre álló mennyiséget küldtük el, vagyis kétszáz üveg sűrített vért és száz üveg szárított vérplazmát. Az első napon a normál véradáson jelentek túl kb. húsz önkéntes véradótól is vettünk vért. Jólehet ma nincs véradási nap, mégis rendelést tartunk, és délig körülbelül újabb huszonöt ember adott vért. Bizonyára hallja a folyosóról beszűrődő hangokat, most is ott gyülekeznek, akik véradásra várnak. Jelen pillanatban hatvanan jelentkeztek nálunk, de lehet, hogy számuk még tovább fog nőni.

Jeżewska: - Csak az önök intézetében vesznek vért?

Dr. Majda: - Nem, a Katowice utca 4. szám alatt is lehet vért adni, az egy kisebb állomás.

Jeżewska: - Nincs kifogása az ellen, hogy bemenjünk - természetesen oda, ahova szabad -, és beszéljünk egy kicsit a vérérdőkkel?

Dr. Majda: - Tessék parancsolni. Engedje meg, hogy bekísérjem!

Jeżewska: - Bemegyünk abba a szobába, ahol azok gyülekeznek, akik néhány percen belül vért fognak adni.

Egy hang: - Mindannyian ápolónők vagyunk, rajtunk kívül néhány orvos is eljött. A legközelebbi napokban erre a felhívásra még más intézmények dolgozói is jelentkezni fognak. A társadalom nagyon szolidárisan fogadja ezt a felhívást, és mindenki, aki csak tud, vért akar adni, hogy segíthessen.

Másik hang: - Azon csoportok egyikéhez tartozom, amelyek eljöttek vért adni. Nem az ápolónői csoport tagja vagyok, hanem a Mintaépítészeti Tanulmányok és Tervezetek Irodájából jöttem. A többi kollégám és kolléganőm holnap reggel nyolc órakor fog jelentkezni. Mi is mindannyian segíteni akarunk a magyarországi zavargások súlyos sérültjeinek és károsultjainak, ezért adunk vért. Én személy szerint most adok életemben először vért, nem tudom, hogy vannak ezzel a kollégáim, akik majd csak ezután fognak jönni.

Harmadik hang: - Ez még csak az akció kezdete, éppen most halljuk Szarf kollégától a Módszerszervezési Osztályról, hogy háromszáz személy jelentkezett. Holnap száz vérvétel a Katowice utcában, a másik varsói vérérdőállomáson lesz, kétszáz pedig nálunk, a Chocimska utcában.

Archiwum Polskiego Radia i Telewizji (APRT, a Lengyel Rádió és Televízió Archívuma), Polityczne Nagrania Archiwalne (PNA, Politikai Archiv Felvételek.), 606/3.

Az országból és a világból (Z kraju i ze świata), magazinműsor 1956. október 28.

Bemondó: A Lengyel Vöröskereszt felhívására folyamatosan jelentkeznek a varsói vérérdőállomásokon azok az emberek, akik a magyarországi sebesültek számára vért adnak. Az egyik ilyen állomáson, a Katowice utcában vagyunk.

Egy nővér hangja: - Véradásra kérem Zbigniew Śliwa urat, Jerzy Kotliński urat és Karol Sobiesiak urat.

Riporter: Vasárnap délelőtt tíz óra van. Ezen a napon a Katowice utcai véradóállomás rendszerint zárva tart. Ma a Lengyel Vöröskereszt varsói részlegének felhívására már reggel hét óra óta jelentkezik a varsói ifjúság, főként a Varsói Tudományegyetem ifjúsága, amely elsőként válaszolt a felhívásra: „Vért a magyaroknak!”

Riporter: - Úgy látom, ön már adott vért, igaz?

Másik női hang: - Igen, egy órával ezelőtt adtam vért. Minden biztonnal az keltette fel a figyelmét, hogy be van jódózva a kezem.

Riporter: - Doktor úr, ezt a vért - mint ahogy azt a sajtó és a rádió is közölte - repülőgépekkel Magyarországra küldik. Hogyan szervezik ezt meg?

Doktor: - A jelzésre, miszerint magyarországi szállításra készítenek elő egy repülőgépet, megpakoljuk a mentőautókat és kihajtunk a repülőtérre. Éppen fél óra múlva, tizenkét óra körül fog felszállni egy vért szállító repülőgép.

Riporter a repülőtéren: - Önök most először visznek vért Budapestre?

Egy férfihang: - Igen, most először.

Másik férfihang: - Úgy két és fél óra múlva leszünk Budapesten. Kirakjuk a szállítmányt, és rögtön visszatérünk Varsóba. Hét óra körül leszünk ismét Varsóban.

Bemondó: Egy órával ezelőtt beszélgettünk a repülőtéren Wiktor Pelka kapitánnyal, aki már visszatért Budapestre.

Riporter: - Ön ma délben Budapesten volt?

Pelka kapitány: - Igen, reggel hat órakor szálltunk fel, tíz óra körül voltunk Budapesten, és délután tértünk vissza.

Riporter: - A magyar fővárosban szálltak le?

Pelka kapitány: - Nem, harminc kilométerre Budapesttől délre.

Riporter: - Milyen benyomásai vannak a repülőútról?

Pelka kapitány: - Tulajdonképpen nem sokat tudok erről mondani, egész idő alatt felhőben repültünk, az időjárás meglehetősen gyalázatos volt. A repülőtéren nyugalom honolt, azon kívül, hogy felfegyverzett katonák őrizték, semmi sem történt.

Riporter: - Volt alkalma magyarokkal beszélgetni a helyszínen?

Pelka kapitány: - Igen, természetesen beszédbe elegyedtünk. Nagyon köszönik ezt a segítséget, és továbbra is az a kérésük, hogy küldjünk még gyógyszereket. A kért gyógyszerek listáját magunkkal hoztuk, és ezeket holnap két újabb repülőgép viszi. Itt most azzal a felhívással fordulok a véradókhöz, hogy továbbra is jelentkezzenek, úgy, mint eddig, hogy a lehető legtöbb segítséget tudjuk nyújtani a magyaroknak.

Riporter: - Volt valami lehetősége, hogy megtudja, miként fest jelen pillanatban a helyzet Budapesten?

Pelka kapitány: - A repülőtéren maguk a magyarok sem tudnak tulajdonképpen semmi pontosat, a telefon-összeköttetés valószínűleg csak a parancsnoksággal áll fenn. Ilyen körülmények között teljesen természetes, hogy a katonák nem értesülnek azonnal a legfrissebb eseményekről.

Riporter: - Átrepült Budapest felett is?

Pelka kapitány: - Nem, a magyar főváros mellett repültünk el, s bár igaz, hogy nagyon alacsonyan, de tulajdonképpen így sem láttunk semmit.

Riporter: - Egyetlen tűzvészt sem lehetett látni?

Pelka kapitány: - Nem, nem, nem. Semmit sem láttunk. A repülőtéren és környékén teljes nyugalom volt, de egyébként is a lengyel nagykövetségről azt mondták nekünk, hogy már a városban is jórészt helyreállt a nyugalom. Igaz, van még néhány tűzfészek, ezeknél időről-időre lövöldöznek, de mindez tőlünk, a repülőtértől igencsak messze volt.

APRT, PNA, 353/5.

Az országból és a világból (Z kraju i ze świata), magazinműsor 1956. október 29.

Bemondó: Riporterünk jelenti a városból.

Riporter: Este tizenkilenc óra. A Háromkereszt téren található Magyar Intézet előtt sok varsói gyűlt össze, hogy ily módon fejezze ki szolidaritását a magyar nemzettel. Tizenhét órakor érkeztek meg az Intézet épülete elé a varsói Képzőművészeti Akadémia hallgatói, más tanintézetek hallgatói és Varsó lakosai. Az épület előtt koszorúkat és virágcsokrok tömkelegét helyeztek el. A magyar nemzeti zászló előtt, amely mellé odaírták: „Hódolattal a magyar nemzetnek”, mécsesek világítanak, és a varsói egyetemisták díszőrséget állnak. Ezzel egyidejűleg kissé arrébb pénzügyítés is folyik gyógyszerekre a felkelés során megsebesült magyarok számára. Varsó hódolatát fejezi ki a hős magyar nemzetnek.

Bemondó: Az egyik, Magyarországra vért és gyógyszereket szállító repülőgéppel lengyelek egy csoportja tért vissza a magyar fővárosból. Władysław Bluzerrel, a *Trybuna Ludu* szerkesztőjével beszélgettünk.

Bluzer: - Azok az események, amelyek engem azon az emlékezetes keddi napon éppen a magyar párt központi orgánuma, a *Szabad Nép* szerkesztőségében értek, végső soron nagyon súlyos fordulatot vettek. Azon az estén, amikor a *Szabad Nép* szerkesztőségében kezdték felmérni a helyzetet, amikor megtudták, hogy már incidensekre és összetűzésekre is sor került, a szerkesztőség összes tagja idegesen viselkedett, az ingerültség hangjai természetesen az utcáról is beszűrődtek hozzánk. A *Szabad Nép* szerkesztőségét hosszú időn keresztül, egészen a késő esti órákig ostromolták az emberek. Aztán a késő éjszakai órákban - talán már éjfél is elmúlt -, amikor a helyzet nagyon nehezzé és kellemetlenné vált, a magyar elvtársak úgy döntöttek, hogy elhagyjuk az épületet, ami sikerült is. A következő nap reggelén Budáról - ahová még éjszaka mentem át - az egyik hídon visszatérve a pesti oldal központjába, katonai egységeket láttam, amelyek harcokcsik, önjáró páncélozott lövegek és géppuskákkal felszerelt harcjárművek segítségével az összes Duna-hídat szabályszerűen megszállták. Maga a város nagyon szomorúan festett. Az utcák képe - annak ellenére, hogy nagy volt a forgalom - inkább lehangolóknak tűnt. Mindenfelé felfordított villamoskocsikat, teherautókat felfordított pótkocsijait lehetett látni. Sokhelyütt felszaggatták a kövezetet, és barikádokat emeltek, amelyeket később átmenetileg elegyengettek, megnyitottak vagy eltávolítottak, hogy a forgalom zavartalanul haladjon. Láttuk a felszakított síneket, a kitért ablaküvegeket is. Mindenképpen hangsúlyoznom kell az utca emberének magatartását, amely tökéletesen megegyezett a nemzet hatalmas többségének magatartásával, vagyis a járókelők legfőbb követelése az általános politikai helyzet megjavítására, az ország felemelkedésére, egy olyan pozitív programnak a megvalósítására irányult, ami lehetővé teszi a magyarországi állapotok átalakítását oly módon, hogy az emberek jobban élhessenek, hogy szabadnak érezhessék magukat saját hazájukban. Hogy ne legyen semmiféle félreértés, egyértelműen meg kell mondanom, hogy mindezek a követelések - ilyen benyomásokat szereztem, és ezeket fenntartom most és a jövőben is - egyáltalán nem a mostani társadalmi berendezkedés felszámolását célozták.

Bemondó: - Később hogy alakult a helyzet Budapesten?

Bluzer: - A harcok a város különböző pontjain folytak. Meg kell mondanom, hogy a kedd utáni napokon, vagyis szerdán, csütörtökön és pénteken a harcok kiterjedtek a város különböző kerületeire, és annak ellenére, hogy néhány helyen viszonylag hamar lokalizálódtak, mégis nagyon gyorsan elharapóztak mindenfelé [sic]. Megpróbáltunk a lehető legközelebről tájékozódni, hogy mi is történik, és nemcsak géppuskák vagy géppisztolyok hangját hallottuk, hanem nehézfegyverekét is. Néhány magyar elvtárs, akikkel az időtájt beszéltem, fájdalmasan azt mondta, hogy sajnos nagyok a pusztítások, sőt némelyek közülük vélekedéseikben egészen odáig elmentek, hogy azt állították: a várost ért mostani pusztítás komolyabb, mint amit Budapest az 1945-ös felszabadítás során elszenvedett.

Bemondó: - Volt lehetősége arra, hogy felkelőcsoportokat keressen fel?

Bluzer: - Ez nem volt egyszerű dolog, mert a harcok színhelyeire nehezen lehetett eljutni, ellenben túlzás nélkül állíthatom, hogy felkelőkkel szinte minden utcán találkozni lehetett, kivéve azokat az utcákat, amelyeket katonai egységek szálltak meg és torlaszoltak el. Azt is meg kell még mondanom, hogy az olyan - egyébként önkéntes - cselekedetek, mint a város ellátása élelmiszerrel, szinte hősiessé tettek voltak, mert azok az emberek, akik teherautókon szállították a lakosság ellátásához és élelmezéséhez szükséges dolgokat - többek között a tejet, ami a kisgyermek számára nélkülözhetetlen -, minden pillanatban életveszélynek tették ki magukat. Ezeknek az embereknek a hozzáállása, hogy teljesítsék kötelességüket polgártársaik iránt, ez olyasvalami, amit nagyon erőteljesen kell hangsúlyozni, ez nem más, mint egész egyszerűen a hősiesség határait súroló, rendkívül nagy szolidaritás. A magyarok az eseményeket nemzeti tragédiának tartják, és ezzel teljesen egyet kell érteni, főként ha figyelembe vesszük az áldozatok jelentős számát. A magyar elvtársak ezt nagyon fájálják, azt hiszem, nem is ez a helyes szó, nem, egyáltalán nem, inkább azt lehet mondani, hogy nemzeti gyász van Magyarországon. Egyvalami számomra kétségtelen, egyvalami számomra teljesen biztos: az a mozgalom Magyarországon, amely fegyveres harccá változott, olyan mozgalom, amely egyáltalán nem öltött szocializmussal szembe jelleget. Ez számomra kétségtelen és biztos. Azt hiszem - ha eddigi budapesti megfigyeléseim és a helyszínen folytatott beszélgetéseim alapján így fogalmazhatok -, hogy ez a mozgalom reakció, tipikus reakció volt a hatalomgyakorlás helytelen módszerei ellen, a múltban elkövetett számos bűn és hiba ellen.

Bemondó: És ime, mint mond Karol Koranyi, a Varsói Tudományegyetem professzora, aki szintén részese volt az eseményeknek.

Koranyi professzor: - A felkelés kitörését az Astoria Hotelben éltem át, vagyis azt lehet mondani, hogy Budapest szívében. Az Astoria Hotelből már nem tudtam kijutni, ott ragadtam, de az egyre erőteljesebb lövöldözés miatt elhagytam a szobámat. Hamarosan tűzérsegi belövés érte a szobámat - azt hiszem, hogy egy könnyű páncéllövegéből -, amely a két szomszédos szoba berendezését is elpusztította, a holmim egy része is odaveszett.

Bemondó: - Ki uralta a hotelt? Ön hogyan került oda?

Koranyi professzor: - A szálloda alapjában véve a magyar [belügyi] rendőrség kezében volt, de a tetőn felkelők tartózkodtak...

Bemondó: - Ez azt jelenti, hogy a szálloda egyes szintjeit különböző csoportok felügyelték?

Koranyi professzor: - Azt hiszem, igen, végül is a szálloda pincéjéből nehéz volt pontosan felmérni, hogy egy adott pillanatban ki melyik emeleten van.

Bemondó: - Tudna néhány szót szólni arról, mi történt a hotel körül?

Koranyi professzor: - A harcok csak az utcasarkokon álltak. Ez esetben sem lehetett tudni, hogy kihez tartoznak, mert felülről nem lehetett jól látni a jelzéseiket, nem is szólván arról, hogy a két szembenálló fél katonai jelzései ugyanazok voltak. A tankokon kívül páncéltörő ágyúkat is láttam, azt is tudom, hogy lőttek ezekből. Másnap reggel a hotel körül viszonylagos nyugalom uralkodott, mert a harcok más utcákra tevődtek át. Így hát a komoly sérüléseket szenvedett Astoria Szálló környékén tulajdonképpen nyugalom volt.

Bemondó: - Beszélne nekünk arról, mit látott ön Budapesten, amíg a magyar fővárosban tartózkodott?

Koranyi professzor: - Amikor az Astoriából átköltöztünk a Duna Szállóba, csak nagyon lassan tudtunk közlekedni, mert mindenfelé leszaggatták a villamosok vezetőkeleit. Tömeg volt az utcákon, és egy dolog nagyon mély benyomást tett rám: a tömeg rendkívül fegyelmezett volt. Arra gondolok, hogy annak ellenére, hogy az üzletek Budapesten éjszakára sohasem zárták be olyan pántokkal vagy rácsokkal, mint nálunk, sehol egyetlen nyomát sem láttam semmiféle rablásnak. A kirakatok üvegei kitörték, de a kiállított áruk úgy sorakoztak egymás mellett, ahogy azt a kirakatrendező elhelyezte.

Bemondó: - És mi volt a helyzet - mondjuk - az élelmiszerboltokkal?

Koranyi professzor: - Azt mondták, hogy csak vasárnap kezdtek kifosztani néhány csemegeüzletet, de ez inkább a kétségbeesés aktusa volt azok részéről, akiknek kisgyermekük volt. Vasárnap egyébként megindult a szállítás, amikor mentünk ki a repülőtérré, sorokat láttam kigyózni az élelmiszerüzletek előtt.

Bemondó: - Milyen volt a helyzet a magyar fővárosban, amikor elhagyta Budapestet?

Koranyi professzor: - Amikor elutaztam, Budapest nagyon szomorú város benyomását keltette. Az utcákon emberek mentek sietős léptekkel, mindenütt a nemzeti zászlók erdeje, mellettük pedig fekete lobogók kiakasztva. Szeretném ehhez hozzátenni, hogy a harcok időszakában egész éjjel világítottak az utcai lámpák, volt világítás és víz a lakásokban.

Bemondó: - Amikor ön elhagyta Budapestet, már teljes nyugalom honolt a magyar fővárosban?

Koranyi professzor: - Magában a városban - annak a kerületnek a kivételével, amelyben egy laktanya feküdt, és ahol időnként harcok folytak, csak azt nem lehetett tudni, ki ki ellen -, szóval általában véve magában a fővárosban nyugalom uralkodott. Ellenben Budapest környékén, amerre az utunk vezetett a repülőtérré, ami negyvenvalahány kilométerre található a várostól, néhány helyen tűzérsegi összecsapásokra került sor, de mivel az egyenruhák tökéletesen azonosak voltak, megint csak nehéz volt rájönni, hogy ki ki ellen harcol. Egy olyan repülőgéppel tértem vissza Varsóba, amely előtte vért, kötszereket és gyógyszereket szállított Budapestre a magyaroknak. Ki kell emelnem, hogy a magyarok segítségére elsőként siető lengyeleknek ez a tette a magyar nemzet hatalmas és mély szimpátiáját váltotta ki.

APRT, PNA, 354/1.

Marian Bielicki, a Lengyel Rádió kiküldött tudósítója jelenti Magyarországról 1956. október 29.

A tegnapi napnak, amikor közzétették az új kormánynak a nemzet jogos követeléseit teljesítő programját, fordulóponttá kell válnia a magyar események menetében. A tegnapi nyilatkozat, csakúgy, mint a szintén tegnap meghozott számos előremutató döntés, határozott fordulatot jelent az események és a felkelés értékelésében. Sajnos ez a fordulat nagyon, de nagyon későn következik be. És ez még jobban megnehezíti azt a cseppet sem könnyű helyzetet, amelyben a kormány találta magát.

A felkelőmozgalom nagyon széles rétegeket fogott át, és az egész nemzet helyeslésével és szimpátiájával találkozott, mivel ez az ő törekvéseit fejezte ki. Éppen ezért vélem úgy, hogy csupán elenyésző támogatást tudnak maguknak biztosítani azok az ellenséges erők, amelyek a helyzetet saját céljaik megvalósítására igyekeznek kihasználni. Nem könnyű most lecsendesíteni azt a hatalmas ingerültséget, amelyet az előző kormány késlekedő és rövidlátó politikája előidézett. A múlt gaztettei, a még nem is olyan régen a változások jelszavaival fellépő, de pontosan az ellenkezőjét tévő hamis politika, a nemzeti méltóság megsértése, az események értékelése és az ellenük tett lépések - mindez az általános bizalmatlanság széles alapját hozta létre. Ezért olyan nehéz a Nagy Imre-kormány, amely a programját teljes mértékben meg kívánja valósítani, visszanyernie a nemzet bizalmát, megszereznie annak hitét. A párt egyik újonnan megválasztott vezetője ezt találóan így fogalmazta meg: „Sokan közülünk nem a saját cipőjünkben járnak.” Mert nehéz dolog a bizalom akkor, amikor olyan gyakran és olyan brutálisan visszaéltek vele.

Ma a városban viszonylagos nyugalom uralkodik. Lövések csak ritkán és mindössze a főváros egyes pontjain hallatszanak. Remélhető, hogy a felkelés hamarosan kialszik. Rövidesen megszűnik a testvérgyilkos harc, és a magyar nemzet hozzálát majd törekvései békés megvalósításához. Ennek alapja az új Nagy Imre-kormány programjába foglalt azon pontok azonnali életbeléptetése lehet, amelyek a leginkább kifejezik a nemzet általános követeléseit. Ide tartozik a múltban elkövetett szörnyű gaztettek és még ennél is inkább a felkelés idején végrehajtott gyilkosságok miatt a nemzet által gyűlölt belbiztonsági csapatok feloszlása. Ide tartozik az az általános követelés, amely a legfontosabb teendőnek az előző kormány által behívott szovjet csapatok Budapestről történő kivonását tartja.

Csak az új kormány két bejelentésének azonnali végrehajtása adhat olyan bázist, amelyen megkezdődik a nemzet bizalmának újjászülése a párt és a kormány iránt, bázist, amelyen végbemehet a teljes belső konszolidáció, és éppen ez most a legszükségesebb. Ez vet teljes egészében véget a testvérgyilkos harcnak, a tömegek és a vezetés között tatóngó úrnek. Ez nyitja meg az utat a gazdagabb és jobb élet felé.

APRT, PNA, 607/2.

Varsó hullámhosszán (Na warszawskiej fali), riportműsor 1956. október 29.

Egy nővér hangja: - Véréadásra kérem Zbigniew Śliwa urat, Jerzy Kotliński urat és Karol Sobiesiak urat.

Riporter: Vasárnap délelőtt tíz óra van. Ilyenkor a Katowice utcai véradóállomás rendszerint zárva tart. Ma a Lengyel Vöröskereszt varsói részlegének felhívására már reggel hét óra óta jelentkezik a varsói ifjúság, főként a Varsói Tudományegyetem ifjúsága, amely elsőként választ a felhívásra: „Vért a magyaroknak!”

Egy férfit hang: - Ma reggel hallottuk az egyetemi ifjúsághoz intézett felhívást a Lengyel Rádióban, ezért jöttem el.

Egy női hang: - Egy órával ezelőtt adtam vért. Nem vagyok egyetemista, újságíró vagyok, de azt hiszem, itt közöttünk egyáltalán nem számít a foglalkozás.

Másik női hang, erős angol akcentussal: - Nagyon örülök, hogy valamit tehetünk, hogy segítsünk a Magyarországon harcoló embereknek. Teljesen tisztában vagyok azzal, ami ott történik, és a nemzetközi szolidaritást figyelembe véve tenni akartam valamit, hogy segítsék a magyaroknak, akik ott harcolnak.

Riporter: - Ön nem lengyel.

Másik női hang, erős angol akcentussal: - Nem, valóban nem vagyok lengyel. Lengyel állampolgár vagyok, de skót származású.

Orvos: - A véradóállomást a fiatalokon kívül folyamatosan keresik fel az idősebbek is, fizikai és szellemi munkások egyaránt. Valóban megfigyelhetjük a hatalmas lelkesedést és azt a szándékot, hogy segítsenek azoknak az embereknek, akiknek erre a vérre szükségük van.

Harmadik női hang: - Mivel átéltem Varsóban a gettófelkelést 1943-ban, majd a varsói felkelést 1944-ben, jól tudom, hogy mit jelent a háború egy városban, és tudom, mit jelent a szabadság.

Második férfit hang: - Én például Varsó mellől jöttem. Ma reggel hét órakor hallottam a hírekben a felhívást, hogy adjunk vért. Eljöttem hát, hogy Magyarország számára vért adjak.

Riporter: - És hol lakik?

Második férfit hang: - Grójecben, ötven kilométerre Varsótól.

Riporter: - Doktor úr, a szervezést tekintve hogyan fest önöknél ez az akció?

Orvos: - Tegnap, a felhívás elhangzása után a véradóállomás teljes személyzete itt maradt munkaidő után azért, hogy felkészüljünk a rendkívüli vérévételre. Ma a teljes személyzet dolgozik, és addig itt is marad, míg az összes ma jelentkezett véradótól nem veszünk vért. És még ez után fel fogunk készülni a holnapi rendkívüli vérévételre. A mai napon kívül holnap és holnapután is veszünk vért. A Lengyel Vöröskereszt Fővárosi Igazgatósága szabályozni fogja a véradók jelentkezését, éppen ezért mindenkinek, aki vért akar adni holnap, holnapután vagy szerdán, fel kell keresnie ezt az igazgatóságot a Mokotowska utca 14. szám alatt. Ott fognak mindenkit tájékoztatni arról, mikor és hol lehet vért adni.

Riporter: - Az önök állomásán kívül nyitva tart még a Chocimska utcai véradóállomás is, igaz?

Orvos: - Így van, és hamarosan, kb. fél óra múlva, úgy déli tizenkét óra körül ezzel a vérrel a repülőgép elindul Budapestre.

(A repülőtéren)

Riporter: - Önök most először repülnek vérrel megrakodva Budapestre?

Pilóta: - Vérrel most először.

Másik pilóta: - Körülbelül két és fél óra múlva Budapesten leszünk, ott kitesszük a szállítmányt, és rögtön visszaindulunk Varsóba. Ma este hét óra körül ismét Varsóban leszünk.

Menetirányító: - Ma a harmadik repülőgépet indítjuk, a mai szállítmány ezerkétszáz kilogramm. Ebben van vér, plazma, vérhelyettesítő szerek, gyógyszerek, antibiotikumok és jelentős mennyiségű kötszer.

APRT, 3947/4.

Zene és aktualitások (Muzyka i aktualności), zenés közéleti műsor 1956. október 29.

Bemondó: A Lengyel Vöröskereszt elnökével, dr. Irena Domańska asszonnyal beszélgetünk.

Riporter: - Mint már mindannyian tudjuk, a Lengyel Vöröskereszt segélyakciót indított a magyarok megsegítésére. Hol tart jelenleg ez az akció?

Dr. Domańska: - Az akció egyre szélesebb keretek között folyik, különösen a véradás. A Hematológiai Intézetben kb. négyszáz személy adott vért, a Katowice utcában pedig kb. százötven. Az akció kiterjed vidékre is, és a Lengyel Vöröskereszt híró szavára a vajdasági véradóállomásokon tömegesen jelentkeznek az önkéntes véradók. Komoly nehézségeket okoz, hogy a véradóállomások nem képesek áteresztetni azt a nagyszámú véradót, akik folyamatosan jelentkeznek. Ezért fontos lenne, hogy az Egészségügyi Minisztérium mind Varsóban, mind vidéken a kórházakban véradórészteket alakítson ki, hogy ezek segítségére legyenek a véradóállomásoknak ebben a hatalmas akcióban.

Riporter: - Egyszóval ez egyfajta felhívás az Egészségügyi Minisztériumhoz.

Dr. Domańska: - Így van. Ebben az ügyben beszéltem Sztachelski egészségügyi miniszterrel, aki szintén úgy véli, hogy ez a dolog rendkívül fontos, és a maga részéről mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy az akció további kibontakozását biztosítsa.

Riporter: - Úgy tudom, hogy a vér mellett gyógyszereket is küldünk a magyaroknak.

Dr. Domańska: - A szükségletek természetesen óriásiak. Mindaz, ami csak országunkból elküldhető - gyógyszer, vér stb - folyamatosan érkezik be hozzánk, mi pedig igyekszünk mindezt eljuttatni a rendeltetési helyére.

Riporter: - Sokáig tart ez az akció?

Dr. Domańska: - Igen, ez az akció valószínűleg hosszan tartó lesz. Most várjuk a Magyar Vöröskereszt választát, hogy pontosan jelöljék meg, mire van szükségük. Tegnap óta nálunk, a Lengyel Vöröskeresztnél és az Egészségügyi Minisztériumnál is folyamatosan jelentkeznek orvosok és ápolónők azzal a kéréssel, hogy küldjük őket Magyarországra az ottani sebesültek és betegek megsegítésére. Ebben az ügyben kapcsolatban állunk a Magyar Vöröskereszttel, és amikor kifejezett választ kapunk szükségleteikről, azonnal meg fogjuk keresni mindazokat, akik oda akarnak utazni, és egyúttal rögtön hozzálátunk a szervezéshez.

APRT, 4351/2.

Zene és aktualitások (Muzyka i aktualności), zenés közéleti műsor 1956. október 30.

Bemondó: Artur Starewiczsel beszélgetünk, aki nemrég tért vissza Budapestről.

Riporter: - Szerkesztő úr, igaz, hogy ön nemrégiben Budapesten tartózkodott?

Starewicz: - Igaz. Ma 13.40 órakor érkeztünk vissza onnan repülőgéppel Varsóba. Budapestet tíz órakor hagytam el, amikor elindultunk a város határában fekvő repülőtérré.

Riporter: - Megkérem, beszéljen nekünk arról, milyen volt a helyzet elutazásakor Magyarországon, tartanak-e még a harcok, és részt vesznek-e benne a szovjet csapatok?

Starewicz: - Vasárnap reggel érkeztem Budapestre. Meg kell mondanom, a városban akkor már szinte teljes nyugalom uralkodott. Csupán elszórtan és akkor is csak nagyon ritkán hallottunk lövéseket, az emberek nyugodtan járkáltak az utcákon. Akkor az volt a benyomásom, hogy a helyzet csaknem egészen normális. A Nagy Imre-kormány bejelentésének megfelelően a szovjet csapatok már hétfőn megkezdték a kivonulást, és a magyar vezetőkől kapott információim szerint hétfőre közel a felére csökkent a fővárosban lévő szovjet egységek száma. Ma reggel nagykövetségünk gépkocsiján körbejártam a belváros nagy részét, Budapest számtalan utcáját. Élénk, felfokozott nemzeti érzelmű emberek tömegeivel találkoztam, szovjet csapatokat viszont sehol sem láttam. Csak a külvárosba érve pillantottam meg néhány szovjet harckocsit, amelyek szintén kifelé igyekeztek a városból. A szovjet csapatok most zajló kivonása - ezt követelte Magyarország teljes lakossága, és ez volt a Nagy Imre-kormány programjának egyik leglényegesebb pontja - új körülményeket teremt, az indulatok kétségkívül lenyugszanak majd, és a magyar demokrácia képes lesz úrrá lenni a helyzeten, és megőrizni a néphatalmat. Szeretném még elmondani, hogy a lengyelek rendkívül népszerűek Magyarországon. A lengyel nemzeti zászló megpillantásakor - még ha az csak a gépkocsinkon tűnt is fel -, az emberek barátságosan mosolyognak, és gyakran tapsolnak. Számunkra felettebb jóleső érzés, hogy a testvéri magyar nemzet szövetségését látja bennünk a szabadságért, a demokráciáért és a szocializmusért folytatott harcában.

Bemondó: A *Zene és aktualitások* riporterei jelentik ma Varsóból.

Riporter: A žeraňi gépkocsigyárban a munkáskollektíva kiadta a „Segítsünk Magyarországnak” jelszót. A tegnapi meghirdetett gyűlésen az összes žeraňi munkás részt vett. A magyar *Szabad Nép* újságírója [Polgár Dénes] is felszólalt. Arról beszélt, hogyan fogadják a magyar emberek a mi segítségünket. - „Láttam Budapest lakosait - mondotta a magyar elvtárs -, akik sírtak, amikor a Magyar Rádióban elhangzott, hogy a lengyelek tömegesen jelentkeznek a vÉradóhelyeken.”

Hogyan válaszolt ezekre a szavakra Žeraň? Pénzgyűjtést szavaztak meg, amely holnap veszi kezdetét. Holnap fognak befolyjni a nagyobb összegek is. Ma Žeraň saját vérét osztja meg a magyar testvérekkel. Sok a jelentkező, úgyhogy érdemes lenne a helyi rendelőintézetben egy vÉradórészleget megszervezni.

Ennyit Žeraňból.

Második riporter: A Háromkereszt téren, a Magyar Kulturális Intézet előtt gyertyák égnek. Az összegyűlt egyetemisták díszőrséget állnak, a kítűzött zászlón a felirat: „Hódolattal a magyar nemzetnek”. A kabátujjakon piros-fehér-zöld karszalag. Az intézet falán egy tábla ezzel a felirattal: „Kifejezzük szolidaritásunkat a magyar nemzettel”. Mellette egy másik tábla: „Október 29-én délután fél hattól 8734 zloty gyűlt össze, és ezen kívül még sok gyógyszer is”. A járőrelők megállnak, és a dobozba bankjegyeket tesznek.

Egy férőhang: - Kérem szépen a nevét és a címét.

Egy adakozó: - Kérem jegyezze fel, hogy ez Varsó adománya. Azt hiszem, a nevem mellékes, az adomány számít, ez a fontos, a segíteni vágyás hozott ide minket.

Második riporter: - Bocsánat uram, ön mit hozott?

Másik adakozó: - Számtalan gyógyszert hoztam, van ugyanis egy kis házipatikám otthon. Ezek itt érzéstelenítő szerek, vitaminok, penicillin, egy kis fertőtlenítőszer, de vannak borogatás készítéséhez szükséges dolgok is. Egyszóval csupa olyasmit hoztam, amit az ember egész egyszerűen saját háztartásában szokott tartani.

Harmadik riporter: A Varsói Műszaki Egyetemen nagy a nyüzsgés, folynak az előadások, a gyakorlatok. Az aulában egyetemisták, tudományos munkatársak egy csoportja. Egy kis asztalon egy doboz ezzel a felirattal: „Segítünk a magyaroknak”. Beszélgettem az egyetemistákkal, akik vért adnak és a pénzádományok gyűjtését szervezik. Holnap Varsó utcáin szándékoznak pénzgyűjtést folytatni. Az egyetemisták dobozokkal a kezükben keresik majd fel a főváros lakosait. - „Amennyire csak tőlünk telik, segíteni akarunk” - mondják.

Negyedik riporter: A Varsói Tudományegyetemen vagyunk, a Lengyel Ifjúsági Szövetség Egyetemi Vezetőségének irodájában.

Egy vezetőségi tag: - A Varsói Tudományegyetem ifjúsága minden módon segít a harcoló magyaroknak.

Negyedik riporter: Szombat óta a Varsói Tudományegyetem ifjúsága folyamatosan jelentkezik vÉradásra sebesült magyar kollégáik, barátaik számára. Eddig a Varsói Tudományegyetemről több mint kétszáz fő jelentkezett. Ma az egyetem kapujánál egy ládát helyeztek el, amelynél a Varsói Tudományegyetem hallgatói díszőrséget állnak. A ládában egyre csak gyűlnek a pénzádományok, amelyekből gyógyszereket fognak vásárolni magyar barátaink számára. A Lengyel Ifjúsági Szövetség éppen most zajló egyetemi aktíválásának résztvevői a Varsói Tudományegyetem küldötteinek felhívására együttesen, kivétel nélkül vÉradásra jelentkeztek.

Negyedik riporter: - Mennyi vért adott?

Egy lányhang: - Kétszáz millilitert.

Negyedik riporter: - Ön nem lengyel, igaz?

Egy lányhang: - Igaz.

Negyedik riporter: - Honnan érkezett?

Egy lányhang: - Albániából.

Negyedik riporter: - Többen is vannak itt Albániából?

Egy lányhang: - Igen, hogyne.

Negyedik riporter: - Ők is jelentkeztek vÉradásra?

Egy lányhang: - Igen, néhányan.

APRT, 4351/3

Zene és aktualitások (Muzyka i aktualności), zenés közéleti műsor 1956. október 31.

Bemondó: Kedves hallgatóink, most beszélgetést hallanak Csorba Tiborral, a Lengyelországban élő ismert magyar művésszel és tudóssal.

Riportermő: - Tudja uram, nagyon nehéz nekem bármit is mondani ebben a pillanatban, mert a magyar eseményeket mindannyian nagyon mélyen éltük át és éljük át a mai napig is. Szeretném önt a legmesszebbmenőkig biztosítani a mi nagy barátságunkról.

Csorba: - Nem szükséges ezt mondanom, hiszen valóban az egész lengyel nemzet így érez, és a magyar nemzet mellett áll, amely jelen pillanatban szocialista célokért harcol, s ebben a harcban számunkra - és más országok számára is - Lengyelország a példakép. A lengyel nemzet teszi talán a legtöbbet értünk azok közül, amelyeknek lehetőségük van a segítségnyújtásra. Nemcsak arra a vÉradási akcióra gondolok, amely nemegyszer megható körülmények között zajlik. Tegnap hallottam, amint két kőgyerek akart vért adni a magyaroknak, és az orvos igyekezett megmagyarázni nekik, hogy ők ehhez még túlságosan fiatalok. Sírva fakadtak, az orvosok pedig kénytelenek voltak tenni valamit, így egy kevés vért mégiscsak vettek a gyerekektől, és erről egy igazolványt is adtak nekik. Ezután a gyerekek boldogan távoztak. Előfordulnak ilyen megható jelenetek, de nem csak ez a lényeges. Lengyelországban mindennel segítik a magyar nemzetet, példaként áll előttünk az önkéntes ország, mindenki előtt, aki harcol és az önkéntes cselekedeteit látja maga előtt. Főleg az utóbbi időben merítettünk ebből erőt a harchoz, amely során győznie kell az igazságszágnak, a szuverenitásnak és annak a megértésnek, hogy lehet kevesebb a zsebben, és statisztikailag lehet kevesebb a lakosság, de az emberi méltóságot csak egyenlő az egyenlővel alapon lehet kitéljesíteni.

Riportermő: - Köszönjük a beszélgetést.

Felhívás!

A Budapestre küldött lengyel vér már nem egy életet mentett meg. De még sok sebesült várja ezt a talán legáldozatosabb és legszívöböljőbb segítséget. További véréradók jelentkezésére hívunk fel. Emlékeztetünk arra, hogy vért adni éhgyomorral kell.

APRT, 4351/4.

Az országból és a világból (Z kraju i ze świata), magazinműsor 1956. december 8.

Bemondó: Kedves hallgatónk, most Anna Retmianiak „Lengyel segítség Magyarországnak” című riportorozatának harmadik része következik.

Retmianiak: Állítólag a Duna kék, legalábbis ezt állítják a turisták, sőt Strauss híres keringője is ezt a címet viseli. A komáromi Duna-hídon várakozva, nekünk a folyó szürkének és piszkosnak tűnt. Lehet, hogy ezt a benyomást a hó kellette, amely vastag takaróval borította be mindkét partot. De az is lehet, hogy nem elég figyelmet szenteltünk ennek a gyönyörű folyónak. Elismerem, hogy erősen vert a szívem, izgalmamban a kezemet tördeltem. Beengednek-e vagy nem? Beengedtek, egyébként minden nehézség nélkül, hasonlóképpen a Vöröskereszt összes szállítmányához, amelyek továbbításához a magyar és a szovjet hatóságok messzemenő segítséget nyújtanak. A magyar katonák közönyösen átfutotta papírjainkat, a határoszlop mellett álló szovjet harcocsiból pedig minden különösebb érdeklődés nélkül nézegetett minket egy vöröskatonA gépjárműoszlop elindult... Már magyar földön voltunk. Izgatottságunk hirtelen alábbhagyott. Ugyanígy voltak ezzel a sofőrök és a kísérők, akik hozzám hasonlóan élték át a határon való átkelést. Most már nyugodtan nézhettük a magyar tájat. Egyre kevésbé érdekelték minket a határsávban gyakran feltűnő magyar és szovjet járórok, és semmiféle hatást nem gyakorolt ránk a következő ellenőrzés néhány kilométerrel arrébb - ilyen ellenőrzés egyébként is nagyon sok volt. Ellenben nem tudtuk betelni a néptelen falvak és városkák szemrevételezésével. Nem tudtuk betelni, mert számunkra, akik egy életteli országból érkezünk ide, a látvány rendkívüli volt, egy már elfelejtett, szomorú időszakra, a világháború éveire emlékeztetett. A csehszlovák határtól egészen Budapestig a különböző színű, szép kőházakat magyar nemzeti zászlók díszítették, középtükből kivágták az addigi csillagos címet. A nemzeti zászlók mellett fekete gyászlobogókat fújt a szél. Életnek szinte nyoma sem volt. Hosszú kilométereket haladtunk az úton anélkül, hogy valakivel is találkoztunk volna. Az első tovahagyott települések furcsa benyomást tettek rám, a napnak ebben az időszakában nem normális dolog ez az álomba merülés és ez a csönd. A kis városkák hasonlóan néztek ki. Itt-ott egy nyitott élelmiszerbolt, amely előtt százfős sorokban álltak hallgatag és komor emberek.

Kis mosolyt csalt az emberi arcokra, hogy megláttak bennünket. A járműveink motorházteteire feszített fehér-piros zászlók láttán barátságosan kiáltották: „Éljen Lengyelország!”, sőt még tört lengyeliséggel is: „Niech żyje Polska!”.

De ezek csak olyan élmények voltak, amelyeket a tovahaladó gépjármű ablakaiból láttunk. Másképp festett minden az emberekkel való közvetlen találkozáskor. Valamelyik következő, számunkra nehezen kiejthető nevű kisvárosban megálltunk a lábunkat kinyújtani és egy bögre meleg teát meginni. Véletlenül egy bezárt üzlet mellett álltunk meg, amely - mint később kiderült - vendégfogadó volt. Még ki sem szálltunk a vezetőfülkéből, amikor egyszer csak kivágódott az ajtó, és egy csapat ember futott ki a vendéglőből. Szinte leírhatatlan az az ováció, amelyben a teljesen ismeretlen emberek részesítettek bennünket. Ezt át kell élni - átélni olyan hangulatban, amelyben mi indultunk Magyarországra, és átélni azok érzelmeit, akik számára a fehér-piros zászló vagy az a szó: „lengyel”, a barátság szinonimája, nem a sajtópropaganda-féle barátság, hanem az igazi barátság.

Valaki megragadta a kezemet, valaki arcon csókolt, másvalaki behúzott a vendégfogadóba - mindez olyan hangzavar közepette történt, hogy az ember el sem hinné, hogy az a tíz-tizenkét ember volt képes mindezt előidézni, akik üdvözöltek bennünket.

Egy csapásra két tapasztalattal lettem gazdagabb. Először: nem biztos, hogy minden álomba merült és látszólag kihalt ház élettelen. Másodsor: kellemes, tényleg kellemes lengyelnek lenni, vagyis a magyarok szemében olyan embernek, akitől semmi sem választ el, de akivel minden összeköt.

Nem akarok túlzásba esni, és gyönyörű szavakkal szólni a magyar-lengyel barátságról. Elégedjenek meg annyival, hogy a vendéglősnő, megtudván, hogy Budapestre megyünk, ahol az éhség és a hideg az úr, előszedeit a rejtekhelyről egy darab húst, és addig nem nyugodott, míg ránk nem erőltette. Egy munkás kinézetű magyar kézzel-lábbal mutogatva igyekezett meggyőzni sofőrünket arról, hogy el kell fogadjon tőle néhány szál kissé meggyűrt cigarettát.

Vajon kell-e még ennél többet mondani a barátságról?

De Budapestig még hosszú az út, és ideje indulni. És megint csak kihaltak tűnő falvak, kisvárosok, települések; magunk mögött hagyott gyárak - az élet legkisebb jele nélkül; mellékvágányok, amelyeken hosszú sorokban állnak a hóval borított teher- és személyvagonok, a tartálykocsik...

Már alkonyodik, amikor Budapestre érkezünk. A külvárosban kevés a nyoma a pusztításnak, nagy ritkán találkozunk egy-egy villamossal és autóbusszal - itt még semmi jel nem mutat olyan rombolásra, amelyet később a belvárosban láttunk.

Csepelre, Budapest munkáskerületébe tartunk. Itt látjuk teljes borzalmában a háború nyomait. A kiégett házak feketén tátogó szemüregreit, a szétlőtt, ablak nélküli lakóházakat - itt-ott már kartonlapokat tettek az üveg helyére -, a megrongált úttestet, a barikádok helyét. Az ekkorra már néptelen utcákon haladunk, amelyeket a magyar nemzeti zászlók erdeje övez. Ott lógnak minden házon már hosszú hetek óta, kifakultan, kicsavartan, az időjárástól, az esőtől megviselten.

Ezen a napon átadtuk szállítmányunkat a Nemzetközi Vöröskereszt csepeli raktárában.

Eleget tettünk kötelezettségünknek...

APRT, PNA, 354/2.

Az országból és a világból (Z kraju i ze świata), magazinműsor 1956. december 10.

Bemondó: Kedves hallgatónk, most Anna Retmianiak „Lengyel segítség Magyarországnak” című riportorozatának ötödik része következik.

Retmianiak: Létezik Magyarországon egy mágikus erejű szó - „lengyel-Polak” -, amely hallatán az ajtók többsége kinyílt előttünk Budapesten.

Éppen ennek a varázsszónak köszönhetően lehetőségünk adódott meglátogatni néhány budapesti kórházat, megtekinteni az összes kórtermet és elbeszélgetni a sebesültekkel.

A kórházak különösen érdekelték engem, hiszen főleg ide küldték segélyszállítmányainkat, amelyek elsőként érkeztek külföldről Magyarországra. Nem voltam olyan kórházban, ahol ne mutatták volna: - ez lengyel penicillin, ez lengyel vér, ez lengyel plazma, mindez töletek. Az volt az érzésem, büszkék arra, hogy éppen mi, lengyelek adtuk nekik ezt az első, olyannyira szükséges segítséget.

Hallgassák meg, mit mond Balázs doktor, a Vas utcai kórház orvosa: „A következőket mondhatom magának a forradalomnak a kitöréséről, illetve az események kezdetéről. Október 23-án reggel még semmit sem tudtam a forradalom kitöréséről. Azon a napon reggel súlyos műtétet hajtottam végre. Késő este kollégám lakásából - ahol éppen voltam - felhívtam a kórházat, hogy érdeklődjem a megműtött beteg állapotáról. Akkor közölte velem a nővér, hogy kitört a forradalom. Arra kért, azonnal menjek be, mert a kórházban a sebesültek tömege fekszik. Kedd estétől már a teljes orvosi és ápolónői személyzet dolgozott, és csütörtök délután fél háromig egyfolytában műtöttük a sebesülteket. Szeretném kiemelni Budapest lakosainak hősiességét, akik nem törődve a veszéllyel, eljöttek a kórházba, gyógyszereket hoztak, és vért adtak. Aztán érkezett a segítség öntöktől.”

Minden orvos csodálattal beszél a lengyel pilótákról. Elmondták, nem akarták elhinni, hogy bárki is vállalkozott ilyen körülmények között a repülésre. Kivilágítatlan repülőtereken, földi irányítás nélkül le- és felszállni - ez valóban hősiesség. Azt mondták: - Köszönjétek meg nekik a mi nevünkben...

Ellátogattam a Gellért-hegy alatt húsz méter mélységben található földalatti kórházba, ahol dr. Máthé András vezetett körbe. Máthé doktor nyakában kis láncon egy lövedék lóg. - „Ez az első lövedék, amelyet kórházunkban egy sebesültből operáltam ki - mondja. Egyébként azt a sérültet szintén az önk segítségével mentettük meg. Volt olyan időszak, amikor a mi vérünk kevésnek bizonyult. Menjünk, nézze meg ezt a beteget személyesen is!”

Cziráki István üdvözlésképpen felemelkedik egy kissé ágyából. Nemsokára elhagyhatja a kórházat, és megláthatja újszülött kislányát, akit még nem is ismer.

- „Nagyon örülök - mondta -, hogy a Lengyel Rádión keresztül üdvözölhetem feleségemet és újszülött kislányomat. Azt üzenem nekik, hogy vigyázzanak magukra és egymásra. A lengyel nemzetnek pedig azt kívánom, hogy ne véres úton, mint mi, hanem békés úton haladjon a boldog jövő felé. Niech żyje Polska!”

Köszönetnyilvánítást, jókívánásokat rengeteget tudnék átadni, nagyon-nagyon sokat, mindenki, akivel beszélgettem, arra kért, mondjam el otthon, hogyan éreznek a magyarok a lengyelek iránt...

Az egyik kórtéremben találkoztam egy hatéves fiúcskával, az egyik ápolónő gyermekével, akit a mama nem tudott hol és kire hagyni. A lakásukat szétlőtték, így a fiúcska ott sétálgat a kórházban, és igyekszik anyukájának segíteni.

Amikor meglátta a mikrofont a kezemben, mindenáron szólni akart néhány szót. - „Üdvözlöm az összes lengyel úttörőt, magamnak pedig azt kívánom, hogy legyen béke nálunk” - mondta.

Úgy gondolom, hogy ennek a hatéves gyermeknek a szavai az egész magyar nemzet legforróbb vágyát fejezték ki.

A magyarok békét akarnak...

APRT, PNA, 354/3.

Magyarország 1957 áprilisában, jegyzet 1957. április 10.

Bemondó: Kedves hallgatóink, Edmund Osmańczyk jegyzetét hallják, „Magyarország 1957 áprilisában” címmel.

Osmańczyk: Jó estét kívánok! A lengyel sajtó három hónapja nem foglalkozik Magyarországgal, mindössze arra szorítkozik, hogy a hírugynökségek által közzétett tényekről, illetve a múlt évi magyar események megítélésére vonatkozó szovjet, kínai, magyar és jugoszláv kijelentésekről beszámoljon. Jól tudjuk, hogy ezt a visszafogottságot és mértéktartást a nemzeti megfontoltság kényszerítette ránk, amely azt parancsolta, hogy a magyar tragédia által országunkban érhetően kiváltott, belülről jövő érzelmen lecsillapodjanak; azok az érzelmeik, amelyek gyakorlatilag már sem a magyaroknak, sem nekünk nem voltak képesek semmiben sem segíteni. Miközben igyekeztünk lecsillapítani érzelmeinket, egyáltalán nem állt szándékunkban, hogy elfojtsuk folyton visszatérő gondolatainkat a magyar nemzetről, vagy társadalmunk őszinte akaratát, hogy segítsenek a magyaroknak. Ami a sürgős segítséget illeti, kormányunk - a társadalom akaratának megfelelően - sokat tett Magyarorszáért. Tényleg sokat tett - országunk készleteihez viszonyítva.

Ugyanakkor nyitott kérdés a Lengyelország által Magyarországnak nyújtandó állandó, hosszú távú és a legkülönbözőbb formákban - a politikai, gazdasági és kulturális együttműködés terén - megnyilvánuló segítség. Nem lenne jó, ha ilyen vagy olyan okok miatt el akarnának szigetelni minket Magyarországtól, vagy ha mi magunk ilyen vagy olyan feltevésekből kiindulva elvágánk magunkat a mai Magyar Népköztársaságtól. Ez két dolog miatt sem lenne jó. Egyrészt azért, mert ez ártana a szocializmus ügyének, másrészt pedig azért, mert ha elszigetelnének minket, vagy mi magunk szigetelődnénk el, akkor ez egy olyan nemzettel szemben kiváltott, amely különösen fenn kívánja tartani és fejleszteni óhajítja a Lengyelországgal fennálló testvéri és baráti kötelekeit. Erről személyesen győződtem meg minden kétséget kizárólag, amikor a közelmúltban Budapesten jártam. Ez egyformán és egyaránt érződött mind az egyszerű magyar emberekkel való találkozáskor, mind a magyar párt és kormány képviselőivel folytatott beszélgetések során.

Mielőtt rátérek a lengyel-magyar viszonyról szóló elmélkedéseimre, szeretnék röviden beszámolni azokról a benyomásokról, amelyeket a Jerzy Baumritterrel, a *Trybuna Ludu* és Mieczysław Rakowski-val, a *Polityka* című hetilap munkatársával együtt folytatott beszélgetésekben szereztem. Az első benyomásom az volt, milyen meglepően kevés a lerombolt ház. A hivatalos statisztika szerint Budapesten körülbelül tizenötezer lakás sérült meg, és ebből tizenkétezer már helyrehozták. Százalékosan a pusztítás mértéke sokkal kisebb, mint Varsóban volt 1939 szeptemberében. A városban nagy a forgalom, a szórakozóhelyek zsúfoltak, csakúgy, mint a jól ellátott üzletek. A kijárási tilalom éjfél-től hajnali négy óráig tart. A városban, különösen a hivatali épületek előtt sok szovjet és magyar katonát, illetve rendőrt látni. A Bem-szobor mögötti laktanyában egy szovjet egység állomásozik. Általában elmondható, hogy a lengyelekkel szembeni viszony rendkívül szívélyes. A nemzeti ünnep előestéjén megtartott díszrendezvényen a legnagyobb tapsot két dal kapta: egy régi magyar forradalmi ének és a lengyel *Warszawianka*. Mindkettőt meg kellett ismételni. A magyar társadalom körében uralkodó légkör részben racionális, részben apatikus, részben titokban ellenséges. Nekem úgy tűnt, így nézhetett ki Lengyelország a múlt század második felében, „az előbb építsünk, csak azután vívjuk ki a függetlenséget”-jelszó megszületésének időszakában.

A Kádár-kormány programjának megvalósításából a pártokivüliek talán jobban kivesszik a részüket, mint a párttagok. Egyébként a régi kilencszázéves pártlétszámból az új pártba eddig csak kb. kétszázezren léptek be.

Beszélgetéseink során gyakran megvitatuk azokat a hivatalosan propagált téziseket, melyek szerint az októberi események semmi másnak nem nevezhetők, mint a bel- és külföldön már sokkal korábban előkészített ellenforradalomnak. Természetesen ez a nézet fenntartásokat váltott ki belőlünk. Először is azért, mert túl egyszerűen igyekeznek ily módon értelmezni a tragikus, sőt összetett folyamatok és események egészét. Másodszor pedig azért, mert ennek a túlságosan erős hangsúlyozása olyan benyomást kelt, hogy az előző pártvezetés hibáit ezzel elhomályosítják, és egyúttal arra is mutat, hogy tökéletesen elhallgatják a megújulásnak azt a haladói áramlatát, amely a tragikusan végződött időszakban jelentős szerepet játszott. Sokoldalúan biztosítottak bennünket, hogy mindazonáltal szó sem lehet a régi, kompromittálódott vezetők - főként Gerő és Rákosi - visszatéréséről, erről politikai bizottsági határozat is született. Ők jelenleg a Szovjetunióban tartózkodnak, és az elkövetkező öt évben nem térhetnek haza. Ugyanigy szó sem lehet a régi hibákhoz való visszatérésről. Magyarországot teljesen új helyzetben van, olyanban, amikor mindenáron el kell kerülni az új torzulásokat, de beszélgetőpartnereink véleménye szerint a régi szokásokhoz való visszatérés pszichológiailag rendkívül nehéz, és éppen emiatt kevésbé valószínű. A mindennapokban kevesen használják az „ellenforradalom” szót. Inkább a következő megfogalmazás nyert teret: az októberi események. Gyakran hallani azt a véleményt is, hogy a tavalyi zűrzavar kiváltó oka az volt, hogy hiányzott a magyar Gomułka. A tavalyi események különböző megítélései az idő múlásával természetes változáson mennek át. Természetesen az a lényeg, hogy a változások ne öltessen olyan jellegűt, hogy az *a priori* elfogadott elmélethez igazítják hozzá a tényeket, ugyanis az ilyesfajta korrekciók okvetlenül ellenkezést ébresztenek. Általában az összes beszélgetésünkben - tekintet nélkül a köztünk és vendéglátóink közötti véleménykülönbségek fokára és az adott személyek hivatalos vagy nemhivatalos voltára - őszintén barátságos viszony nyilvánult meg Lengyelország iránt, és kifejezetten érződött az akarat az új alapokon álló és közeli kapcsolatok fejlesztésére országaink között. Emellett az is igaz, hogy egyeseknél ezt a szándékot a szív diktálja, míg másoknál a józan ész és az államérdek vezérelte politikai szükségyszerűség, bár ez utóbbit állítólag tavaly október óta nálunk is meghatározó szerepet játszik.

Azt hiszem, hogy most, amikor a jelenlegi bonyolult körülmények közepette a Lengyelország és Magyarország közötti testvéri és baráti szálak kiszélesítésének nehéz problémája előtt állunk, nyíltan meg kell vitatnunk az érdekelt felek céljait. A magyar-lengyel rokonszenv kölcsönös, ugyanakkor a két nemzet helyzete eltér egymástól. A lengyel nemzet - a tavalyi októberi megújulási mozgalomban egyesülvén - a szocialista demokrácia útjára lépett. A magyar nemzet érhetően tépelődik és ingadozik, hiszen az ő októbere nem megújulással, hanem vérontással, pusztítással, megtorlásokkal és a mai napig is tartó rendkívüli állapottal ért véget.

Mégis, a magyar nemzet változatlan célja marad az egész társadalmi- és államélet szocialista megújítása, s emellett Magyarország, de az összes szocialista ország érdekében is a magyar nemzetnek a lehető leghamarabb ki kell lábálnia a tépelődésekkel és ingadozásokkal teli rendkívüli időszakból, és át kell lépnie a teljes szocialista megújulás időszakába. Ez természetesen roppant nehéz feladat. Mindenekelőtt azon magától értetődő oknál fogva, hogy a társadalom a kialakult helyzetben bizalmatlan mindenféle rendelkezéssel szemben, amely egyébként vagy az állami szükségéből vagy a rendkívüli állapotból következik. Annak a kormánynak, amely vállalja az élet megszervezésének nehéz feladatát, újra át kell törnie a bizalmatlanság falát, és lassan meg kell szereznie a nemzet bizalmát. Ugyanígy kell tennie az új pártnak is, amelyet a kormány képvisel. Egyidejűleg a rendkívüli állapot sajátos feltételei és az az égető szükségyszerűség, hogy minden erőt a gazdaság rendbetételére kell koncentrálni, hogy a tavalyi őszi szünetből fakadó, a nemzeti jövődélemben jelentkező veszteségek ne nőjének tovább - nos, mindezek jelentősen korlátozzák a szocialista megújulás kiterjedési körét, pedig csupán ez a megújulás teheti népszerűvé az új kormányt és az új pártot. Másrészt a teljes szocialista megújulás csak a magyar társadalom kifejezett támogatásával képzelhető el. Így hát egyfajta 22-es csapdájából alakult ki, amelyet minél gyorsabban fel kell számolni, ha a szocializmus győzelmét óhajtják Magyarországon, ha szuverén, demokratikus és szocialista Magyarországot akarnak. Ebben a helyzetben a kormány és a párt egyszerre két dolgot próbál tenni. Az „erős kéz” határozott politikáját folytatja, hogy megtisztítsa az államot az „ellenforradalmi” jelzővel illetett erőktől, és egyidejűleg a párttal és a kormánnyal való együttműködésre igyekszik rávenni a társadalom széles tömegeit. Az első célt szolgálják a rendkívüli állapot rendelkezései: a gyánúsítottak letartóztatása, az elítéltek elszállítása az újonnan felállított táborkba, vagy kényszerlakhelyekre történő kitelepítésük. A második célt szolgálja a gazdasági nehézségek gyors leküzdése - a magyar életszínvonal többé-kevésbé megfelel a csehszlovákiainak vagy a keletnémetnek -, valamint az a propaganda, amely először is arról akarja meggyőzni a társadalmat, hogy az októberi események ellenforradalmi jellegűek voltak, és az imperialisták előre megszervezték az egészet, másodszor pedig arról, hogy a szocialista megújulás lassan kezd megvalósulni - igaz, hogy egyelőre csak a magyar gazdaság terén -, de ennek kiteljesedése a nemzet aktív együttműködését kívánja a párttal és a kormánnyal.

Teljesen nyilvánvaló, hogy a magyar párt és kormány számára a társadalommal folytatott párbeszédben nagy jelentőséggel bír az a támogatás, amelyet mindenekelőtt a Szovjetunió és a népi Kína, valamint Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, az NDK és Románia részéről élvez, hiszen mindezek az országok fenntartás nélkül támogatják a jelenlegi magyarországi politikát.

Mindazonáltal tekintettel a magyar társadalom Lengyelország iránt érzett rokonszenvének hőfokára, a Magyarországot Lengyelországgal összefűző kapcsolatok nem lehetnek közömböse a magyar párt és kormány számára. Ezenkívül kétségtelen tény, hogy a magyar-lengyel testvéri kapcsolatok kiszélesítése bizonyos mértékben hozzájárulhat a magyarországi belpolitikai feszültség enyhítéséhez, és az előbb említett 22-es csapdájából való kijutáshoz. Ami pedig Lengyelországot illeti, amellyel, hogy Lengyelország támogatást nyújtott a magyar forradalmi munkás-paraszt kormánynak, mindkét oldal számára jelentős előnyt jelent az a szerfelett pozitív tény, hogy diplomáciai kapcsolataink - mindkét ország körültekintésének köszönhetően -, az elmúlt nehéz hónapok ellenére is egész idő alatt barátiak maradtak, jóllehet természetesen felszínre kerültek a véleménykülönbségek ilyen vagy olyan kérdésekben. Úgy vélem, hogy egyfajta pozitív szerepet játszott ebben

a mi sajtonk hasábjain tanúsított mértéktartás abban az időszakban, amikor a magyar eseményekre való visszatekintés már semmilyen módon sem gyakorolható befolyást a történelem menetére.

Mindazonáltal a baráti diplomáciai kapcsolatok fenntartásának döntő tényezője kétségtelenül a lengyelországi választások eredménye volt, amely hatalmasan megnövelte pártunk, kormányunk és társadalmunk tekintélyét.

Végeredményben el kell azt mondani, hogy a magyar belpolitikát illetően Lengyelország helyzete az ilyen-olyan ismert okok miatt nagyon egyedi. Mindez teljesen érthetővé teszi, hogy a magyar társadalom körében, a magyar párt és kormány vezetésében miért könnyű felismerni a szándékot a kétoldalú, testvéri kapcsolatok éppen most történő kiszélesítésére, a tudósítók cseréjétől kezdve a kulturális és tudományos csere-együttműködés fejlesztésén és a gazdasági kapcsolatok kiépítésén át egészen a két fél különböző aktuális kérdésekre vonatkozó nézeteit megvilágító politikai megbeszélésekig.

Ideje feltenni az i-re a pontot. A Magyarországhoz fűződő viszonyunk lehet érzelmileg pozitív a nemzethez és érzelmileg negatív a kormányhoz, vagy pozitív mind a nemzethez, mind a kormányhoz, vagy tisztán formális. Az első lehetőség - miután az érzelmi és nem értelmi töltésű - kiesik, mivel ez egy pillanatra sem lehet egyetlen állam számára sem politikai irányelv. Kétfajta politikai magatartás marad tehát, amelyek közül feltétlenül választani kell. Az egyik aktív jellegű, a másik passzív vagy tisztán formális, tehát gyakorlatilag közömbös Magyarország sorsa iránt. Az élet az elmúlt nehéz hónapok folyamán mindazonáltal bebizonyította, hogy az országaink közötti kapcsolatok sem Magyarország, sem Lengyelország szemében nem válhatnak tisztán formálissá, hiszen túl nagy manapság a két nemzet barátságának potenciálja ahhoz, hogy Magyarország Lengyelország számára, Lengyelország pedig Magyarország számára közömbössé váljon.

Így aztán Magyarországgal kapcsolatban a barátság politikai alternatívája marad csupán számunkra, ami konkrétan a testvéri kapcsolatok állandó kiszélesítését jelenti, hogy ily módon - és olyan mértékben, amennyire csak lehetséges - szüntelenül segítsük a magyar nemzetet és a magyar kormányt a szocialista demokrácia együttes tökéletesítésében és a tavaly októberi események következményeinek felszámolásában.

Vajon ennek azt kell jelentenie, hogy a magyar vezetés összes nézetét és minden lépését eleve és előre elfogadjuk? Természetesen nem. Ugyanúgy nem, mint ahogy mi sem követeljük, hogy mindaz, amit a lengyel vezetés kifejez vagy elrendel, kötelező igazság legyen Magyarországon. A különbségek megmaradnak, mert a körülmények és a két nemzet történelmi sorsának eltérő volta miatt meg kell maradniuk. Lengyelország és Magyarország esetében jelenleg nem a különbségek a fontosak, hanem az, ami bennünket összeköt.

Saját érdekeinket szem előtt tartva - és attól függetlenül, ki hogy látja ezt -, érdemes még egyszer elmondani, hogy a lengyeleknek, akik ma akár Magyarország helyzetében is lehetnének, emlékeznünk kell a régi lengyel közmondásra, miszerint: „Bajban ismerzik meg az igazi barát”.

A viszonthallásra!

APRT, PNA, 621/6.

Címkék:

[1956](#) ^[2]

[rádió](#) ^[3]

[Gomulka](#) ^[4]

Kiadás: 5. évfolyam (2005) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/a_lengyel_radio_az_1956os_magyar_forradalomrol.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/a_lengyel_radio_az_1956os_magyar_forradalomrol.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/radio>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gomulka>